

**Η εφαρμογή του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή
του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων
στα θύματα εμπορίας ανθρώπων ή στα πρόσωπα που κινδυνεύουν
από την εμπορία ανθρώπων**

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκδίδει τις παρούσες κατευθυντήριες οδηγίες κατ' εφαρμογή της εντολής της, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Καταστατικό του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή που υιοθετήθηκε το 1950, σε συνδυασμό με το άρθρο 35 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και το άρθρο II του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Οι οδηγίες αυτές συμπληρώνουν το Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε συνδυασμό με τις [οδηγίες για την ερμηνεία της δίωξης λόγω γένους στα πλαίσια της εφαρμογής του άρθρου 1 \(Α\) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και για την ερμηνεία του όρου «συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» του άρθρου 1 \(Α\) 2 της Σύμβασης του 1951](#), που εκδόθηκαν το Μάιο του 2002.

I. Εισαγωγή

1. Βασικός στόχος της εμπορίας ανθρώπων είναι το κέρδος που αποφέρει η εκμετάλλευση των ανθρώπινων όντων. Το αδίκημα αυτό που απαγορεύει το διεθνές δίκαιο τιμωρεί η εθνική νομοθεσία αυξανόμενου αριθμού κρατών. Παρότι ο χαρακτηρισμός των πράξεων με τις οποίες τελείται το έγκλημα αυτό ποικίλουν ανάλογα με την έννομη τάξη τα κράτη οφείλουν να καταπολεμούν την εμπορία ανθρώπων και να προστατεύουν και να συνδράμουν τα θύματα.

2. Το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων προσέλκυσε την προσοχή τα τελευταία χρόνια αλλά δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο. Πολυάριθμα νομικά κείμενα έχουν υιοθετηθεί από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα για την αντιμετώπιση των διαφόρων μορφών και εκδηλώσεων αυτού του αδικήματος¹. Αυτά τα κείμενα που συνεχίζουν να ισχύουν συμβάλλουν στην κατανόηση της σύγχρονης εμπορίας ανθρώπων και στην καταπολέμησή της. Το Πρωτόκολλο του 2000 για την Πρόληψη, την Εξάλειψη και την Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών² (που στη συνέχεια αναφέρεται ως «Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων») το οποίο συμπληρώνει τη Σύμβαση του ΟΗΕ του 2000 για το Διασυνοριακό Οργανωμένο

¹ Εκτιμάται ότι από το 1815 έως το 1957 υιοθετήθηκαν περίπου 300 διεθνείς συμφωνίες για την εξάλειψη της δουλείας και των διαφόρων μορφών της, συμπεριλαμβανομένων για παράδειγμα της Διακήρυξης του 1915 για την Παγκόσμια Κατάργηση της Εμπορίας των Δούλων, της Σύμβασης του 1926 περί εμπορίας του δούλων (Ν. 4473/1930, ΦΕΚ 62, τ. Α'), της Σύμβασης του 1956 για την κατάργηση της δουλείας, της εμπορίας των δούλων και παρεμφερών προς τη δουλεία θεσμών και πρακτικής (Ν.Δ. 1145/1972, ΦΕΚ 105, τ. Α').

² Άρχισε να ισχύει στις 25.12.2003.

Έγκλημα³ περιλαμβάνει το διεθνή ορισμό της εμπορίας ανθρώπων. Πρόκειται για καίρια εξέλιξη στο επίπεδο των προσπαθειών που καταβάλλονται για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και διασφαλίζει τον πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων των θυμάτων.

3. Είναι ήδη τεκμηριωμένη η εμπορία ανθρώπων στο πλαίσιο του εμπορίου του σεξ και πλήττει κυρίως γυναίκες και παιδιά που ωθούνται στην πορνεία και σε άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης⁴. Όμως, η εμπορία ανθρώπων δεν περιορίζεται στο εμπόριο του σεξ ή των γυναικών. Περιλαμβάνει επίσης τουλάχιστον την αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία ή την αναγκαστική ή υποχρεωτική παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές που είναι όμοιες με τη δουλεία, την ειλωτεία ή τη δουλοπαροικία ή την αφαίρεση οργάνων⁵. Ανάλογα με τις περιστάσεις η εμπορία ανθρώπων μπορεί να αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και στις ένοπλες συγκρούσεις έγκλημα πολέμου⁶. Κοινό χαρακτηριστικό σε όλες τις μορφές της εμπορίας ανθρώπων είναι η μεταχείριση του «εμπορεύματος» που επιφυλάσσουν οι αυτουργοί αυτού του εγκλήματος στα θύματά τους θεωρώντας ότι τους «ανήκουν» και ταυτόχρονα αδιαφορώντας για τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και την αξιοπρέπειά τους.

4. Κάποιες πτυχές της εμπορίας ανθρώπων μοιάζουν με την παράνομη διακίνηση των μεταναστών που είναι αντικείμενο άλλου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για την Καταπολέμηση του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος⁷. Το αδίκημα της παράνομης διακίνησης μεταναστών, όπως και της εμπορίας ανθρώπων, διαπράττεται συχνά σε επικίνδυνες και / ή εξευτελιστικές συνθήκες που χαρακτηρίζονται από παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Όμως είναι κατ' ουσίαν οικειοθελής πράξη που περιλαμβάνει την καταβολή αμοιβής στο λαθροδιακινητή για να παρέχει συγκεκριμένη υπηρεσία. Η σχέση του μετανάστη και του λαθροδιακινητή συνήθως διαρκεί έως την άφιξη του πρώτου στον προορισμό του ή την εγκατάλειψή του καθ' οδόν. Σε αντίθεση με τους μετανάστες που είναι θύματα παράνομης διακίνησης τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων βιώνουν παρατεταμένα την επικίνδυνη φύση της εκμετάλλευσης αυτής της μορφής που χαρακτηρίζεται από σοβαρές και διαρκείς παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους που διαπράττονται από τους αυτουργούς αυτού του εγκλήματος. Όμως, η εμπορία ανθρώπων και η παράνομη διακίνηση μεταναστών αλληλοκαλύπτονται, αφού και στις δύο περιπτώσεις αντικείμενο της εκμετάλλευσης είναι η ευάλωτη κατάσταση όσων αναζητούν διεθνή προστασία ή πρόσβαση στις αγορές εργασίας εκτός της χώρας καταγωγής τους. Οι παράνομοι μετανάστες που στηρίζονται στις υπηρεσίες των λαθροδιακινητών με τους οποίους οικειοθελώς «συμβάλλονται» μπορεί να καταλήξουν θύματα της εμπορίας ανθρώπων, όταν οι υπηρεσίες στις οποίες προσφεύγουν μεταλλάσσονται σε καταστάσεις κατάχρησης και εκμετάλλευσης των ανθρώπων.

5. Η εμπλοκή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στο ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων είναι κατ' ουσίαν διττή. Πρώτον, το Γραφείο φέρει την ευθύνη της προφύλαξης των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων, των εσωτερικά εκτοπισμένων, των ανιθαγενών και άλλων προσώπων που εμπíπτουν στην εντολή του από την εμπορία ανθρώπων. Δεύτερον, το Γραφείο υποχρεούται να εξασφαλίσει την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα και την παροχή της

³ Άρχισε να ισχύει στις 29.9.2003.

⁴ Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι κυρίως θύματα της εμπορίας ανθρώπων το γένος είναι σχετικό στοιχείο που πρέπει να συνεκτιμάται κατά τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Βλέπε παράγραφο 2 των Κατευθυντήριων Οδηγιών για τη Δίωξη λόγω γένους στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων που εκδόθηκαν από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες το 2002 σε www.unhcr.gr και σε σελίδα 63 της ΕΔΠΑ 2002.

⁵ Βλέπε στην παράγραφο 8 τη διάταξη του εδαφίου (α) του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων.

⁶ Βλέπε για παράδειγμα τα άρθρα 7 (1) (γ), 7 (2) (γ), 7 (1) (ζ) και 8 (2) (xxii) του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (Ν. 3003/2002, ΦΕΚ 75, τ. Α') που ορίζουν ότι είναι εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου η «υποδούλωση», η «γενετήσια δουλεία» και ο «εξαναγκασμός σε πορνεία».

⁷ Άρχισε να ισχύει στις 28.1.2004.

αντίστοιχης διεθνούς προστασίας στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων που φοβούνται ότι θα υποστούν δίωξη όταν επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους ή σε όσους φοβούνται την εμπορία ανθρώπων όταν ο σχετικός ισχυρισμός τους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ορισμού του πρόσφυγα της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων.

6. Δεν εμπίπτουν όλα τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων στο πεδίο εφαρμογής του ορισμού του πρόσφυγα. Για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να πληρούνται όλα τα στοιχεία του σχετικού ορισμού. Οι παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες έχουν σκοπό να συμβάλλουν στην εφαρμογή του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 στα θύματα ή στα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Επίσης καλύπτουν θέματα που αφορούν στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών και της Σύμβασης του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας. Η προστασία των θυμάτων ή των υποψήφιων θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, όπως αποτυπώνεται στις παρούσες Κατευθυντήριες Οδηγίες, είναι συμπληρωματική και διακριτή από αυτήν που παρέχει το Δεύτερο Μέρος του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων⁸.

II. Ανάλυση των ουσιαστικών εννοιών

α) Ορισμοί

7. Βασικό αντικείμενο της Σύμβασης για την Καταπολέμηση του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος και του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου της για την Καταπολέμηση της Εμπορίας και της Διακίνησης Ανθρώπων είναι ο έλεγχος της εγκληματικότητας. Και τα δύο αυτά διεθνή κείμενα περιλαμβάνουν τον ορισμό της εγκληματικής δράσης και καθοδηγούν τα κράτη για την καταπολέμησή της. Παρέχουν όμως επίσης πολύτιμες οδηγίες για κάποιες πτυχές της προστασίας των θυμάτων και άρα αποτελούν επωφελή αφετηρία για κάθε ανάλυση των αναγκών της διεθνούς προστασίας που ανακύπτουν στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων.

8. Το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ορίζει:

« Για τους σκοπούς του παρόντος Πρωτοκόλλου:

α) η εμπορία ανθρώπων περιλαμβάνει την πρόσληψη, τη μεταφορά, τη μετακίνηση, τη στέγαση ή την υποδοχή προσώπων, με την απειλή ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών καταναγκασμού, με την αρπαγή, την απάτη, την παραπλάνηση, την κατάχρηση εξουσίας ή της ευάλωτης θέσης ή με την καταβολή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελειών για την επίτευξη της συγκατάθεσης του προσώπου που ελέγχεται από άλλο πρόσωπο, με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει τουλάχιστον την εκμετάλλευση της εκπόρνευσης των άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την αναγκαστική εργασία ή την αναγκαστική παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές που ισοδυναμούν με τη δουλεία, την ειλωτεία ή τη δουλοπαροικία ή την αφαίρεση οργάνων.

β) Η συγκατάθεση του θύματος της εμπορίας ανθρώπων για τη σκοπούμενη εκμετάλλευση που αναφέρεται στην παράγραφο (α) του παρόντος άρθρου δεν ασκεί επιρροή όταν έχει χρησιμοποιηθεί οιοδήποτε από τα προαναφερόμενα μέσα.

⁸ Το Δεύτερο Μέρος του Πρωτοκόλλου αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Καλύπτει τομείς όπως είναι η διασφάλιση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και της ταυτότητας των θυμάτων, η ενημέρωση των θυμάτων για τις δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες καθώς και η παροχή συνδρομής για να παρουσιάσουν τις θέσεις τους και τις ανησυχίες τους στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας σχετικά με τους αυτουργούς του εγκλήματος, η παροχή στήριξης υλικής, ψυχολογικής και κοινωνικής προκειμένου για την αποκατάσταση των θυμάτων, το δικαίωμα προσωρινής ή μόνιμης διαμονής των θυμάτων στην επικράτεια του ενδιαφερόμενου κράτους, ο επαναπατρισμός των θυμάτων σε πλαίσιο ασφάλειας και άλλα μέτρα.

γ) η πρόσληψη, η μεταφορά, η μετακίνηση, η στέγαση ή η υποδοχή παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευση θεωρείται «εμπορία ανθρώπων» ακόμα και όταν δεν έχουν χρησιμοποιηθεί τα μέσα που αναφέρονται στην παράγραφο (α) του παρόντος άρθρου,

δ) παιδί είναι κάθε πρόσωπο ηλικίας μικρότερης των δέκα οκτώ ετών».

9. Το Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ορίζει τα τρία βασικά και αλληλεξαρτώμενα στοιχεία του αδικήματος της εμπορίας ανθρώπων:

Πράξη: πρόσληψη, μεταφορά, μετακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων.

Μέσα: απειλή ή χρήση βίας ή άλλες μορφές καταναγκασμού, αρπαγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας και της ευάλωτης θέσης ή καταβολή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελειών για την επίτευξη της συγκατάθεσης του θύματος που αποσκοπεί στον έλεγχο του από τον αυτουργό.

Σκοπός: εκμετάλλευση του θύματος, συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον, της εκμετάλλευσης από την εκπόρνευση ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, της αναγκαστικής εργασίας ή της αναγκαστικής παροχής υπηρεσιών, της δουλείας ή πρακτικών που είναι παρεμφερείς με τη δουλεία, της δουλοπαροικίας ή ειλωτείας ή της αφαίρεσης των οργάνων⁹.

10. Σημαντική πτυχή του ορισμού είναι η κατανόηση της εμπορίας ανθρώπων ως μιας διαδικασίας που περιλαμβάνει μια αλληλουχία διαφορετικών πράξεων και όχι μια συγκεκριμένη πράξη σε δεδομένη χρονική στιγμή. Αφού εξασφαλισθεί ο αρχικός έλεγχος, τα θύματα μεταφέρονται συνήθως σε χώρο που αποτελεί αγορά για τις υπηρεσίες που παρέχουν, όπου συνήθως δεν διαθέτουν τις κατάλληλες γλωσσικές δεξιότητες και άλλες βασικές γνώσεις που μπορεί να τα βοηθήσουν να αναζητήσουν βοήθεια. Οι πράξεις αυτές μπορεί να τελούνται στα όρια μιας χώρας αλλά και πέρα από αυτά¹⁰. Είναι δυνατόν να προσλαμβάνονται τα θύματα σε μια χώρα και να ολοκληρώνεται η πράξη της εκμετάλλευσης και της υποδοχής σε μια άλλη. Ανεξάρτητα από το διασυνοριακό στοιχείο βασικό χαρακτηριστικό αυτής της διαδικασίας είναι η πρόθεση εκμετάλλευσης του θύματος.

11. Το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ορίζει ότι όταν χρησιμοποιείται οιοδήποτε από τα μέσα καταναγκασμού που αναφέρονται στον ορισμό δεν ασκεί επιρροή¹¹ η συγκατάθεση του θύματος στη σκοπούμενη εκμετάλλευση. Όταν το θύμα είναι

⁹ Στο πλαίσιο των οδηγιών ο ορισμός του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων ο οποίος χρησιμοποιείται αντιπροσωπεύει τη σύγχρονη διεθνή συναίνεση για την έννοια της εμπορίας ανθρώπων. Προκειμένου για την πλήρη κατανόηση των νομικών όρων που χρησιμοποιούνται στο Πρωτόκολλο είναι αναγκαία η περαιτέρω αναφορά σε άλλα νομικά κείμενα όπως για παράδειγμα σε αρκετά κείμενα της Διεθνούς Οργάνωσης εργασίας, συμπεριλαμβανομένων της Σύμβασης Νο. 29 του 1930 περί αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας (Ν.2079/1952, ΦΕΚ 108, τ. Α'), της Σύμβασης Νο. 105 του 1957 περί καταργήσεως της αναγκαστικής εργασίας (Ν.Δ. 4221/1961, ΦΕΚ 173, τ. Α'), της Σύμβασης Νο. 143 του 1975 για τους Μετανάστες Εργαζόμενους (Συμπληρωματικές Διατάξεις) και της Σύμβασης Νο. 182 του 1999 για την Απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή της (Ν. 2918/2001, ΦΕΚ 119, τ. Α'). Οι συμβάσεις αυτές αναφέρονται στην πρώτη έκθεση (πρόκειται για την παράγραφο 22 του εγγράφου E/CN.4/2005/71 της 22.12.2004) της Ειδικής Απεσταλμένης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδιαίτερα των γυναικών και των παιδιών, κυρίας Sigma Huda. Η δεύτερη έκθεση που εξέδωσε με τον τίτλο «Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective» (πρόκειται για το έγγραφο E/CN.4/2006/62 της 20.2.2006) αναφέρεται αναλυτικότερα σ' αυτό το ζήτημα. Η Ειδική Απεσταλμένη διορίστηκε το 2004 με βάση νέα ειδική εντολή που υιοθετήθηκε κατά την 60^η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Απόφαση 2004/110).

¹⁰ Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων που υιοθετήθηκε το Μάιο του 2005 αντιμετωπίζει άμεσα το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων στα όρια της επικράτειας ενός κράτους.

¹¹ Βλέπε τη διάταξη του εδαφίου (β) του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων. Βλέπε τη δεύτερη έκθεση της Ειδικής Απεσταλμένης του ΟΗΕ, παραγράφους 37 έως 43 της έκθεσης που αναφέρεται ανωτέρω στην υποσημείωση 10.

παιδί¹² το ζήτημα της συγκατάθεσης ουδόλως επιδρά με αποτέλεσμα κάθε πρόσληψη, μεταφορά, μετακίνηση, στέγαση ή υποδοχή παιδιών που αποσκοπεί στην εκμετάλλευση να αποτελεί μορφή εμπορίας ανθρώπων ανεξάρτητα από τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν.

12. Κάποια θύματα ή υποψήφια θύματα μπορεί να εμπίπτουν στον ορισμό του πρόσφυγα του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και επομένως δικαιούνται τη διεθνή προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αυτή η περίπτωση αναφέρεται ρητά στη διάταξη του άρθρου 14 του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων το οποίο ορίζει:

«1. Καμιά διάταξη του παρόντος Πρωτοκόλλου δεν θίγει δικαιώματα και υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη και τα πρόσωπα δυνάμει του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και, ειδικότερα, ανάλογα με την περίπτωση, της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων και της αρχής της μη επαναπροώθησης που αποτυπώνεται σ' αυτά τα κείμενα¹³.

2. Η ερμηνεία και η εφαρμογή των μέτρων που αναφέρονται στο παρόν Πρωτόκολλο δεν μπορεί να οδηγεί στη διακριτική μεταχείριση των ενδιαφερομένων προσώπων επί τη βάση της ιδιότητάς τους ως θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Η ερμηνεία και η εφαρμογή αυτών των μέτρων πρέπει να είναι σύμφωνη με τις διεθνές αναγνωρισμένες αρχές της απαγόρευσης των διακρίσεων».

13. Αίτημα για παροχή διεθνούς προστασίας από το θύμα ή το υποψήφιο θύμα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να υποβληθεί σε διακριτά διαφορετικές περιπτώσεις. Το θύμα μπορεί να ήταν αντικείμενο εμπορίας ανθρώπων στο εξωτερικό, να έχει δραπετεύσει από τους αυτουργούς και να αναζητεί την προστασία του κράτους όπου βρίσκεται. Επίσης, μπορεί να είναι αντικείμενο εμπορίας στα όρια του κράτους όπου βρίσκεται, να δραπέτευσε από τους αυτουργούς και να διέφυγε στο εξωτερικό αναζητώντας διεθνή προστασία. Ο ενδιαφερόμενος μπορεί να μην είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων αλλά να φοβάται ότι μπορεί να καταστεί και να διέφυγε στο εξωτερικό αναζητώντας διεθνή προστασία. Για να αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα σε όλες τις προαναφερόμενες περιπτώσεις είναι απαραίτητο να συντρέχει το στοιχείο του «βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης» για έναν ή περισσότερους από τους λόγους της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων.

¹² Το Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων υιοθετεί τον ορισμό του παιδιού της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (N.2101/1992, ΦΕΚ 192, τ. Α') σύμφωνα με την οποία παιδί είναι κάθε ανθρωπίνον μικρότερο των δέκα οκτώ ετών.

¹³ Η Ατζέντα για την Προστασία καλεί τα κράτη να διασφαλίσουν στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων την πρόσβαση τα συστήματα ασύλου. Αυτή η ερμηνεία του άρθρου 14 με την οποία επιβάλλεται στα κράτη η υποχρέωση να εξετάζουν τις ανάγκες της διεθνούς προστασίας των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων ενισχύεται με τα αναφερόμενα στην παράγραφο 337 της Εισηγητικής Έκθεσης που συνοδεύει τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σχετικά με το άρθρο 40 της Σύμβασης αναφέρεται: «Η ιδιότητα του θύματος της εμπορίας ανθρώπων δεν μπορεί να αποκλείσει το δικαίωμα καθενός να ζητά και να απολαμβάνει την προστασία του ασύλου και τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να διασφαλίσουν στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων την κατάλληλη πρόσβαση σε δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες ασύλου. Επίσης τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα που διασφαλίζουν την πλήρη συμμόρφωση με την αρχή της μη επαναπροώθησης». Επιπρόσθετα, το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αντιμετωπίζει στις «Αρχές και Οδηγίες για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Εμπορία Ανθρώπων» (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking σε www.ohchr.org) τη σημασία της υιοθέτησης και της εφαρμογής διαδικασιών για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων (καθώς και των θυμάτων της παράνομης διακίνησης) και της άμευ προϋποθέσεων τήρησης της αρχής της μη επαναπροώθησης.

β) Βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης

14. Ο χαρακτηρισμός του φόβου δίωξης ως βάσιμος και δικαιολογημένου εξαρτάται από τις ειδικότερες περιστάσεις κάθε υπόθεσης¹⁴. Θεωρείται ότι η δίωξη περιλαμβάνει σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων της απειλής κατά της ζωής ή της ελευθερίας καθώς και άλλων μορφών σοβαρών βλαβών ή μη ανεκτών καταστάσεων, όπως αξιολογούνται υπό το φως των απόψεων, της συναισθηματικής και ψυχολογικής κατάστασης του αιτούντα άσυλο.

15. Σχετικά, η εξέλιξη του διεθνούς δικαίου στην ποινικοποίηση της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να συνδράμει τους εξεταστές των αιτημάτων ασύλου στον καθορισμό της διωκτικής φύσης των διαφόρων πράξεων που σχετίζονται με αυτήν την εγκληματική δραστηριότητα. Κατά συνέπεια πρέπει να εξετάζονται λεπτομερειακά τα αιτήματα ασύλου που υποβάλλουν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ισοδυναμεί με δίωξη η βλάβη που επικαλούνται ότι φοβούνται ως αποτέλεσμα της εμπορίας ανθρώπων ή της επαπειλούμενης τέλεσης αυτού του εγκλήματος. Εγγενείς στην εμπειρία της εμπορίας ανθρώπων είναι μορφές σοβαρής εκμετάλλευσης όπως είναι η αρπαγή, η κατακράτηση, ο βιασμός, η σεξουαλική δουλεία, η στέρηση της ιατρικής αγωγής. Αυτές οι πράξεις συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και γενικότερα δίωξη.

16. Όταν η εμπειρία του αιτούντα άσυλο ως θύματος της εμπορίας ανθρώπων στηρίζεται σε μεμονωμένη παρελθούσα εμπειρία, που δεν είναι πιθανό να επαναληφθεί, μπορεί να είναι προσηκούμενη η αναγνώρισή του ως πρόσφυγα για επιτακτικούς λόγους που οφείλονται στην προηγούμενη δίωξη, εφόσον πληρούνται τα αλληλεξαρτώμενα στοιχεία του ορισμού του πρόσφυγα. Πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου, αν και παρελθούσα, η δίωξη που υπέμεινε ως θύμα της εμπορίας ανθρώπων ήταν ιδιαίτερα αποτρόπαιη με αποτέλεσμα ο ενδιαφερόμενος να συνεχίζει να βιώνει τις τραυματικές ψυχολογικές συνέπειές της που καθιστούν αφόρητη την επιστροφή στη χώρα καταγωγής του. Με άλλα λόγια, δεν έχουν εξαλειφθεί οι συνέπειες της προηγούμενης δίωξης. Η φύση της βλάβης που βίωσε στο παρελθόν αντανακλάται στις πεποιθήσεις του, στα συναισθήματά του και στη ψυχολογική κατάστασή του και άρα επηρεάζει την αξιολόγηση της μελλοντικής ή της επαπειλούμενης βλάβης που φοβάται όταν εξετάζεται εάν αυτή αποτελεί δίωξη.

17. Εκτός από τη δίωξη τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να αντιμετωπίζουν την εκδίκηση και / ή το ενδεχόμενο να καταστούν εκ νέου θύματα εμπορίας όταν επιστρέψουν στην επικράτεια της χώρας από την οποία διέφυγαν ή από την οποία μεταφέρθηκαν¹⁵. Για παράδειγμα, στις περιπτώσεις όπου η εμπορία ανθρώπων έχει διαπραχθεί από διεθνή δίκτυα ο επαναπαρισμός του θύματος που συνεργάστηκε με τις αρχές της χώρας ασύλου ή καταγωγής στο πλαίσιο των σχετικών ερευνών μπορεί να ενέχει τον κίνδυνο να υποστεί περαιτέρω βλάβη από τους αυτουργούς. Η αντεκδίκηση των αυτουργών ισοδυναμεί με δίωξη που εξαρτάται από τη φύση των πράξεων, που φοβάται το θύμα ότι θα υποστεί, ως παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή άλλης σοβαρής βλάβης ή αφόρητης απειλής και από την αξιολόγηση των συνεπειών τους. Η προαναφερόμενη αντεκδίκηση μπορεί να πλήττει τα μέλη της οικογένειας του θύματος, οπότε είναι βάσιμος και δικαιολογημένο ο φόβος δίωξης που εκφράζει ακόμη και στις περιπτώσεις που

¹⁴ Βλέπε παράγραφο 51 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων.

¹⁵ Βλέπε την «Έκθεση» που υιοθέτησε η «Ομάδα Εργασίας για τις Σύγχρονες Μορφές Δουλείας» κατά την «29^η Σύνοδό της» τον Ιούλιο του 2004. Η Ομάδα Εργασίας «καλεί τα κράτη να εγγυηθούν ότι η προστασία και η στήριξη των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων βρίσκονται στο επίκεντρο της πολιτικής για την καταπολέμηση αυτού του εγκλήματος και ειδικότερα να εξασφαλίσουν: α) ότι κανένα θύμα εμπορίας ανθρώπων δεν θα απομακρυνθεί από την επικράτεια της χώρας υποδοχής όταν υπάρχει εύλογη πιθανότητα να καταστεί εκ νέου θύμα της εμπορίας ανθρώπων ή να υποστεί άλλες μορφές σοβαρής βλάβης, ανεξάρτητα από τη βούλησή του να συνεργαστεί στο πλαίσιο της σχετικής ποινικής διαδικασίας».

δεν είναι άμεσος στόχος. Συνήθως συνιστά δίωξη η εκ νέου θυματοποίηση ενόψει των σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εμπεριέχει η εμπορία ανθρώπων.

18. Επιπλέον, το θύμα μπορεί να φοβάται ότι όταν επιστρέψει στη χώρα του θα υπομείνει τον εξοστρακισμό, τη διακριτική μεταχείριση ή την τιμωρία της οικογένειας και / ή της τοπικής κοινωνίας ή, σε κάποιες περιπτώσεις, των αρχών. Αυτή η μεταχείριση παίζει καθοριστικό ρόλο στις περιπτώσεις των θυμάτων της πορνείας. Σε εξατομικευμένη βάση ο σοβαρός εξοστρακισμός, η διακριτική μεταχείριση ή η τιμωρία μπορεί να συνιστά δίωξη, ειδικότερα όταν επιτείνεται από την τραυματική εμπειρία που υπέστη το θύμα στη διαδικασία της εμπορίας ανθρώπων. Ο φόβος δίωξης που πηγάζει από παρόμοια μεταχείριση είναι ιδιαίτερος και διακρίνεται από αυτόν που οφείλεται στη συνεχιζόμενη έκθεση στη βία που εμπεριέχεται στις καταστάσεις της εμπορίας ανθρώπων. Ακόμα και όταν ο εξοστρακισμός ή η τιμωρία από την οικογένεια ή τα μέλη της κοινότητας δεν συνιστά δίωξη αυτή η απόρριψη και η απομόνωση από τα δίκτυα κοινωνικής στήριξης μπορεί να επιτείνουν τον κίνδυνο της υποτροπής στην εμπορία ανθρώπων ή της έκθεσης σε α-ντεκδίκηση, που εν συνεχεία προκαλεί βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης.

γ) Γυναίκες και παιδιά θύματα εμπορίας

19. Η αναγκαστική ή η παραπλανητική στρατολόγηση των γυναικών και των παιδιών που αποσκοπεί στην εξαναγκασμένη εκπόρνευση ή σεξουαλική εκμετάλλευση είναι μορφή βίας που στηρίζεται στο γένος και μπορεί να συνιστά δίωξη¹⁶. Μετά τη διαφυγή και / ή τον επαναπατρισμό τους οι γυναίκες και τα παιδιά που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε σοβαρής φύσης αντίποινα των αυτουργών του αδικήματος και να κινδυνεύουν να υποστούν σοβαρό οικογενειακό ή κοινωνικό εξοστρακισμό και / ή σοβαρή διακριτική μεταχείριση.

20. Σε κάποιες καταστάσεις, τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από τους γονείς τους παιδιά¹⁷ είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων¹⁸ με σκοπό την παράνομη υιοθεσία που μπορεί

¹⁶ Βλέπε την παράγραφο 18 των Οδηγιών για τη Δίωξη λόγω γένους στο πλαίσιο ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει αναγνωρίσει ότι η βία αυτή μπορεί να αποτελεί δίωξη κατά την έννοια του ορισμού του πρόσφυγα και καλεί τα κράτη να «λαμβάνουν υπόψη την πτυχή του γένους σε όλες τις πολιτικές και όλα τα προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου, των κανονισμών και των πρακτικών, ώστε ανάλογα με την περίπτωση να προάγουν και να προστατεύουν τα δικαιώματα όλων των γυναικών και των κοριτσιών, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για την αναγνώριση της δίωξης που οφείλεται στο γένος και στη βία κατά την εφαρμογή των διαδικασιών καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα». Resolution 2005/41, Elimination of violence against women, 57th meeting, 19.4.2005, par. 22.

¹⁷ Κατά τα αναφερόμενα στις «Κατευθυντήριες Αρχές για τα Ασυνόδευτα και τα Χωρισμένα από τις Οικογένειές τους Παιδιά» που υιοθετήθηκαν το 2004 «χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά είναι τα παιδιά που έχουν αποχωριστεί από τους δύο γονείς τους ή από τον προηγούμενο νόμιμο κηδεμόνα τους ή υπεύθυνο για τη φροντίδα τους αλλά όχι κατ' ανάγκη από άλλους συγγενείς τους» και ασυνόδευτα είναι «τα παιδιά που έχουν αποχωριστεί από τους δύο γονείς τους και άλλους συγγενείς τους και κανένας ενήλικας, βάσει του νόμου ή του εθίμου, δεν είναι υπεύθυνος για τη φροντίδα τους».

¹⁸ Είναι πολλά τα διεθνή νομικά κείμενα που παρέχουν ειδικές οδηγίες για τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών. Τα κείμενα αυτά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση των ισχυρισμών των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Για παράδειγμα πρόκειται για τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989 (Ν. 2101/1992, ΦΕΚ 192, τ. Α'), του Προαιρετικού Πρωτόκολλο του 2000 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την Πώληση και την Πορνεία των Παιδιών και την Παιδική Πορνογραφία, η Σύμβαση Νο. 28 της Χάγης του 1980 για τα Αστικά Θέματα της Διεθνούς Απαγωγής Παιδιών (Ν. 2102/1992, ΦΕΚ 193, τ. Α'), και η Σύμβαση Νο. 182 που υιοθέτησε η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας το 1999 για την απαγόρευση των χειριστων μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή τους (Ν. 2918/2001, ΦΕΚ 119, τ. Α'). Βλέπε επίσης γενικά το «Γενικό Σχόλιο Νο. 6 (2005)» της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη «Μεταχείριση των Ασυνόδευτων και των χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους».

να πραγματοποιείται με ή χωρίς τη γνώση και τη συγκατάθεση των γονέων τους. Οι αυτουργοί της εμπορίας ανθρώπων μπορεί επίσης να επιλέξουν ως στόχο ορφανά παιδιά. Κατά την αξιολόγηση των αναγκών διεθνούς προστασίας των παιδιών που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων είναι ουσιαστικής σημασίας η ενδεδειγμένη εφαρμογή της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού¹⁹. Σε όλες τις περιπτώσεις εμπορίας παιδιών πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά η πιθανή εμπλοκή των μελών της οικογένειας ή των κηδεμόνων στις πράξεις με τις οποίες τελείται αυτό το αδίκημα.

δ) Όργανα δίωξης

21. Ο ορισμός του πρόσφυγα περιλαμβάνει τόσο τα κρατικά όσο και τα μη κρατικά όργανα δίωξης. Ενώ αυτουργοί της δίωξης είναι συνήθως οι αρχές της χώρας δεν αποκλείεται οι διωκτικές πράξεις να τελούνται από ιδιώτες όταν οι αρχές «ενσυνείδητα ανέχονται ή αρνούνται ή αποδεικνύονται αδύναμες να παρέχουν αποτελεσματική προστασία»²⁰. Στις περισσότερες καταστάσεις που αφορούν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων οι διωκτικές πράξεις τελούνται από ιδιώτες, δηλαδή από τους εμπόρους ή τις εγκληματικές οργανώσεις ή σε κάποιες περιπτώσεις από τα μέλη της οικογένειας ή της κοινότητας. Επομένως, είναι καθοριστικής σημασίας η εξέταση της ικανότητας και της βούλησης των αρχών της χώρας καταγωγής να προστατεύσουν το θύμα ή το υποψήφιο θύμα όταν επαναπατριστεί.

22. Η ικανότητα των αρχών της χώρας καταγωγής να προστατεύσουν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων εξαρτάται αφενός από το νομοθετικό πλαίσιο και τους διοικητικούς μηχανισμούς που έχουν υιοθετηθεί για την πρόληψη και την καταπολέμηση αυτής της εγκληματικής δραστηριότητας καθώς και για την προστασία και την αρωγή των θυμάτων και αφετέρου από την αποτελεσματική εφαρμογή αυτών των μηχανισμών στην πράξη. Δυνάμει του Μέρους II του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων τα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υιοθετήσουν τα αναγκαία μέτρα που διασφαλίζουν την προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων αλλά αποτελούν ταυτόχρονα κατευθυντήριες οδηγίες για την αξιολόγηση της καταλληλότητας της προστασίας και της αρωγής που παρέχονται. Τα μέτρα αυτά πρέπει να αφορούν όχι μόνον την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της ταυτότητας των θυμάτων αλλά επίσης τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική τους αποκατάσταση. Επίσης, δυνάμει του άρθρου 8 του προαναφερόμενου Πρωτοκόλλου τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να εγγυώνται την ασφάλεια των επαναπατριζόμενων που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων στο πλαίσιο των διευκολύνσεων που παρέχουν για την επιστροφή των πολιτών τους ή των μονίμων κατοίκων τους. Τα μέτρα προστασίας που ορίζονται στο Μέρος II του Πρωτοκόλλου για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων δεν είναι εξαντλητικά και πρέπει να αξιολογούνται υπό το φως άλλων σχετικών δεσμευτικών και μη κειμένων και κατευθυντήριων οδηγιών που ρυθμίζουν την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου²¹.

¹⁹ Βλέπε UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child, Απρίλιος 2006 – UNICEF Guidelines for Protection of the Rights of Child Victims of Trafficking, Μάρτιος 2003.

²⁰ Βλέπε παράγραφο 65 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων, παράγραφο 19 των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Δίωξης λόγω Γένους στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και παράγραφο 19 της Ερμηνείας του άρθρου 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.

²¹ Η Αρχή No. 2 των Αρχών και των Οδηγιών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Εμπορία των Ανθρώπων του Ύπατου Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ορίζει: «Τα κράτη υποχρεούνται, δυνάμει του διεθνούς δικαίου, να προλαμβάνουν, να διερευνούν και να ασκούν ποινικές διώξεις με την προσήκουσα αυστηρότητα σε βάρος των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων και να προστατεύουν και να παρέχουν βοήθεια στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων». Πολλά δεσμευτικά και μη κείμενα υπογραμμίζουν την υποχρέωση των κρατών να σέβονται και να τηρούν τα ανθρώπινα δικαιώματα των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Για παράδειγμα βλέπε τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων, τη Σύμβαση για την Πρόληψη και την Κα-

23. Πολλά κράτη δεν έχουν υιοθετήσει ούτε εφαρμόζουν επαρκώς αυστηρά μέτρα για την ποινικοποίηση και την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων ή για την αντιμετώπιση των αναγκών των θυμάτων. Είναι βάσιμος ο φόβος δίωξης που επικαλείται ο αιτών άσυλο όταν το κράτος παραλείπει να αναλάβει παρόμοιες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας του για την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων και την παροχή αποτελεσματικής προστασίας και αρωγής στα θύματα. Θεωρείται ότι το κράτος αδυνατεί να προστατεύσει το θύμα ή το υποψήφιο θύμα της εμπορίας ανθρώπων όταν δεν εφαρμόζεται πραγματικά και αποτελεσματικά η σχετική ισχύουσα νομοθεσία ή όταν ο ενδιαφερόμενος δεν έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στους διοικητικούς μηχανισμούς που εφαρμόζονται για την παροχή προστασίας και αρωγής στα θύματα.

24. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου οι αρχές ή οι διεφθαρμένοι κρατικοί αξιωματούχοι ανέχονται ή υποστηρίζουν ή διευκολύνουν *de facto* τις δραστηριότητες της εμπορίας ανθρώπων, οπότε όργανο δίωξης είναι το κράτος που ευθύνεται άμεσα λόγω της μη ανάληψης δράσης αφού παραλείπει να προστατεύσει όσους υπάγονται στη δικαιοδοσία του. Η σχετική αξιολόγηση της κρατικής στάσης εξαρτάται από το ρόλο που διαδραματίζουν οι ενδιαφερόμενοι αξιωματούχοι και από την ιδιότητα με την οποία ενεργούν, δηλαδή ατομικά εκτός του πλαισίου των κυβερνητικών καθηκόντων τους ή υπηρεσιακά εντός του πλαισίου των αρμοδιοτήτων τους στις κυβερνητικές δομές υποστηρίζοντας ή παραβλέποντας τις καταστάσεις εμπορίας ανθρώπων. Στην τελευταία περίπτωση οι διωκτικές πράξεις αποδίδονται στο κράτος.

ε) Τόπος τέλεσης των πράξεων/παραλείψεων που συνιστούν δίωξη

25. Για να υπαχθεί ο αιτών στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 θα πρέπει να βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης να αδυνατεί ή να μην επιθυμεί να υπαχθεί στην προστασία αυτής της χώρας. Η προϋπόθεση της παρουσίας του ενδιαφερόμενου εκτός της χώρας καταγωγής του δεν σημαίνει ότι είναι αναγκαίο να έχει αναχωρήσει από αυτήν λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης²². Όταν ο φόβος δίωξης δημιουργείται μετά την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής ο αιτών άσυλο είναι επί τόπου πρόσφυγας (*refugee sur place*) εφόσον πληρούνται και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις του ορισμού του πρόσφυγα. Έτσι, ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να εκδηλώνεται μετά την αναχώρησή τους από τη χώρα καταγωγής τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις το αίτημα ασύλου πρέπει να αξιολογηθεί με βάση αυτόν το φόβο.

26. Ανεξάρτητα από το χρονικό σημείο εκδήλωσης του φόβου δίωξης ο τόπος τέλεσης των πράξεων και / ή παραλείψεων που συνιστούν δίωξη είναι καίρια πτυχή για την ορθή αξιολόγηση των αιτημάτων ασύλου των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Η Σύμβαση του 1951 απαιτεί από τον πρόσφυγα να αποδεικνύει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης να επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή της συνήθους διαμονής του. Όταν ο αιτών άσυλο διαφεύγει από τη χώρα του και αναζητά διεθνή προστασία επειδή ήταν θύμα της εμπορίας ανθρώπων ενόσω βρισκόταν στη χώρα του ή επειδή φοβάται αυτήν την εγκληματική δραστηριότητα είναι προφανής η σχέση του φόβου δίωξης, με το κίνητρο της διαφυγής και την άρνησή του να επιστρέψει και όλες οι ανάγκες της διεθνούς προστασίας πρέπει να καθοριστούν σε σχέση με την απειλή που αντιμετωπίζει εάν αναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ή προηγούμενης συνήθους διαμονής του. Όταν δεν αποδεικνύεται παρόμοιος φόβος σε σχέση με τη χώρα καταγωγής τότε είναι προσηκουσα η απόρριψη του αιτήματος ασύλου.

ταπολέμηση της Εμπορίας Γυναίκων και Παιδιών με σκοπό την Πορνεία που υιοθέτησε το 2002 η Διακρατική Ένωση Για την Περιφερειακή Συνεργασία της Νότιας Ασίας και το Σχέδιο Δράσης της Οργάνωσης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων.

²² Βλέπε παράγραφο 94 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων.

27. Η κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής ή συνήθους διαμονής του αιτούντα άσυλο αποτελεί το κύριο σημείο αναφοράς για τον καθορισμό της ύπαρξης βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης. Όμως, δεν αποκλείεται βάσιμα και δικαιολογημένα να φοβάται ο αιτών άσυλο να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ακόμα και στις περιπτώσεις όπου δεν έχει υποστεί εκμετάλλευση σ' αυτήν τη χώρα. Σε διεθνές επίπεδο η εμπορία ανθρώπων είναι περίπλοκη διαδικασία που απαιτεί διεξοδική ανάλυση των διαφόρων βλαβών που έχουν επισυμβεί στα διάφορα σημεία της διαδρομής. Πρέπει να εξετάζεται προσηκόντως η συνεχής και αλληλεξαρτώμενη φύση ευρέως φάσματος δικτυικών πράξεων που εμπλέκονται στο πλαίσιο της διασυνοριακής εμπορίας ανθρώπων. Περαιτέρω, στην εμπορία ανθρώπων διαδραματίζουν διαφορετικούς ρόλους διάφοροι παράγοντες συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων των υπεύθυνων της στρατολόγησης στη χώρα καταγωγής, της οργάνωσης και της διευκόλυνσης της μεταφοράς, της μετακίνησης και/ή της πώλησης των θυμάτων καθώς και των τελικών αποδεκτών των υπηρεσιών που παρέχουν τα θύματα. Στο πλαίσιο της επιχείρησης της εμπορίας ανθρώπων καθένας από τους παράγοντες αυτούς έχει κεκτημένα δικαιώματα και μπορεί να αποτελεί πραγματική απειλή για το θύμα. Ανάλογα με την εξεζητημένη δράση των εμπλεκόμενων δικτύων της εμπορίας ανθρώπων, οι αιτούντες άσυλο μπορεί να έχουν βιώσει επιζήμιες καταστάσεις και να συνεχίζουν να φοβούνται ότι θα υποστούν βλάβη σε διάφορους τόπους, συμπεριλαμβανομένων των κρατών που διέσχισαν, του κράτους στο οποίο έχουν υποβάλει την αίτηση ασύλου και του κράτους καταγωγής. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με τη χώρα καταγωγής του αιτούντα.

28. Επιπρόσθετα, το θύμα της εμπορίας ανθρώπων που κρίνεται ότι είναι πρόσφυγας μπορεί να φοβάται ότι θα υποστεί στη χώρα ασύλου αντίποινα ή την εκ νέου εμπορία ή ότι θα τιμωρηθεί. Εάν ο πρόσφυγας κινδυνεύει στη χώρα ασύλου ή έχει ειδικές ανάγκες που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν σ' αυτήν είναι αναγκαίο να εξετάζεται η δυνατότητα μετεγκατάστασής του σε τρίτη χώρα.

στ) Η αιτία της δίωξης («για λόγους»)

29. Για να υπαχθεί ο αιτών άσυλο στο καθεστώς του πρόσφυγα θα πρέπει να συνδέεται ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης με έναν από τους λόγους της Σύμβασης, δηλαδή πρέπει να οφείλεται «στη φυλή, στη θρησκεία, στην εθνικότητα, στη συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή στις πολιτικές πεποιθήσεις». Αρκεί ο λόγος του φόβου δίωξης να συμβάλει στη δίωξη. Δεν είναι αναγκαίο να είναι η μοναδική ή η κυρίαρχη αιτία. Σε αρκετές έννομες τάξεις η σχέση των «λόγων» με το «φόβο δίωξης» πρέπει να αποδεικνύεται ρητά, ενώ σε άλλες η σχέση αιτίας – αποτελέσματος δεν αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης εξέτασης αλλά υπάγεται στην ολιστική ανάλυση του ορισμού του πρόσφυγα²³. Κατά την εξέταση αιτημάτων ασύλου όπου προβάλλονται ισχυρισμοί σχετικοί με την εμπορία ανθρώπων είναι πιθανό να αντιμετωπίσει δυσκολίες το αποφασίζον όργανο, όταν καλείται να κρίνει τη σχέση του εγκλήματος αυτού με το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης για έναν από τους λόγους που αναφέρει η Σύμβαση. Πληρούται επαρκώς η σχέση αιτίας – αποτελέσματος όταν ο διώκτης αποδίδει στον αιτούντα άσυλο έναν από τους λόγους δίωξης της Σύμβασης²⁴.

30. Όταν ο κίνδυνος δίωξης οφείλεται στις ενέργειες μη κρατικών οργάνων για κάποιον από τους λόγους της Σύμβασης η σχέση αιτίας – αποτελέσματος αποδεικνύεται ανεξάρτητα από τη σχέση της έλλειψης της κρατικής προστασίας με τους λόγους δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση. Επίσης, αποδεικνύεται η σχέση αιτίας (φόβου) – αποτελέσματος (δίωξη) όταν ο κίνδυνος δίωξης

²³ Βλέπε παράγραφο 20 των Οδηγιών για τη δίωξη λόγω γένους στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 1 (Α) 2 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.

²⁴ Βλέπε παράγραφο 25 της Ερμηνείας του άρθρου 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.

από το μη κρατικά όργανα δεν σχετίζεται με κάποιον από τους λόγους της Σύμβασης, αλλά οφείλεται σ' αυτούς η αδυναμία ή η έλλειψη βούλησης του κράτους να παράσχει αποτελεσματική προστασία.

31. Η εμπορία ανθρώπων είναι επιχείρηση με πρωταρχικό κίνητρο το οικονομικό όφελος και όχι τη δίωξη για κάποιον από τους λόγους που αναφέρει η Σύμβαση. Με άλλα λόγια, τα θύματα αποτελούν στόχο κατ' αρχήν για την αποδιδόμενη ή την εν δυνάμει εμπορική αξία που αντιπροσωπεύουν για τους αυτουργούς του εγκλήματος. Όμως, αυτό το βασικό οικονομικό κίνητρο δεν αποκλείει την πιθανότητα να συνδέεται η στόχευση και η επιλογή του θύματος της εμπορίας ανθρώπων με κάποιον από τους λόγους φόβου δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση. Συχνά, περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων συμπίπτουν με καταστάσεις όπου τα πιθανά θύματα είναι ευάλωτα επειδή πληρούν τις προϋποθέσεις του ορισμού του πρόσφυγα της Σύμβασης του 1951. Για παράδειγμα, κράτη όπου έχουν ξεσπάσει σημαντικές κοινωνικές αναταραχές και / ή χαρακτηρίζονται από μεταβατική οικονομία ή έχουν εμπλακεί σε εμπόλεμες καταστάσεις που καταλήγουν σε κατάλυση του κράτους δικαίου και της δημόσιας τάξης διακρίνονται κυρίως για τα αυξημένα επίπεδα φτώχειας, ένδειας και εκτόπισης του άμαχου πληθυσμού. Έτσι, ανακύπτουν καταστάσεις όπου ανθεί το οργανωμένο έγκλημα το οποίο εκμεταλλεύεται την αδυναμία ή την έλλειψη βούλησης των υπηρεσιών εφαρμογής του νόμου να διασφαλίσουν το σεβασμό του κράτους δικαίου και της τήρησης της τάξης, και ειδικότερα την παράλειψη εγγύησης της προσήκουσας ασφάλειας για συγκεκριμένες ή ευάλωτες ομάδες.

32. Τα μέλη μιας συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής ομάδας είναι πιθανόν να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων και / ή να προστατεύονται λιγότερο αποτελεσματικά από τις αρχές της χώρας τους. Τα θύματα μπορεί να αποτελούν στόχο λόγω της εθνικότητάς τους, της ιθαγένειάς τους, των θρησκευτικών ή πολιτικών τους πεποιθήσεων σε κάθε πλαίσιο όπου όσοι έχουν ειδικά χαρακτηριστικά είναι ευάλωτοι σε κάθε είδους εκμετάλλευση και κακοποίηση. Αλλά μπορεί να αποτελούν στόχο λόγω της συμμετοχής τους σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Για παράδειγμα, μεταξύ των παιδιών ή των γυναικών που ζουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνία μπορεί να υπάρχουν υπο-κατηγορίες παιδιών ή γυναικών που είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην εμπορία ανθρώπων και άρα αποτελούν κοινωνική ομάδα κατά την έννοια του ορισμού του πρόσφυγα. Κατά συνέπεια, μπορεί να σχετίζεται με κάποιον από τους λόγους φόβου δίωξης της Σύμβασης η επιλογή του αιτούντα άσυλο ως θύματος από τον αυτουργό της εμπορίας ανθρώπων.

στ) Λόγοι φόβου δίωξης

33. Η σχέση του φόβου με τη δίωξη μπορεί να οφείλεται σε έναν ή σε συνδυασμό των λόγων που αναφέρει η Σύμβαση. Παρότι για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η σχέση του φόβου με έναν τουλάχιστο λόγο φόβου δίωξης, η ολοκληρωμένη ανάλυση των περιπτώσεων εμπορίας ανθρώπων συχνά αποκαλύπτει αλληλοσυνδεόμενους λόγους που συντρέχουν σωρευτικά.

Φυλή

34. Στο πλαίσιο του ορισμού του πρόσφυγα φυλή είναι «η εθνική ομάδα κάθε μορφής»²⁵. Σε εμπόλεμες καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από συστηματική πολιτική εκμετάλλευσης ή θυματοποίησης συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής ομάδας η δίωξη μπορεί να εκδηλώνεται με την εμπορία των ανθρώπων που είναι μέλη συγκεκριμένης ομάδας. Η στόχευση αυτής της μορφής μπορεί να πραγματοποιείται σε συνδυασμό με οικονομικά κίνητρα που αποσκοπούν κυρίως στο οικονομικό όφελος. Αλλά και σε περιόδους ειρήνης, τα μέλη μιας φυλετικής ομάδας μπορεί

²⁵ Βλέπε παράγραφο 68 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων.

να αποτελούν στόχο της εμπορίας ανθρώπων για διάφορους λόγους, όταν το κράτος δεν δύναται ή δεν επιθυμεί να τα προστατεύσει. Όταν η εμπορία ανθρώπων εξυπηρετεί το εμπόριο του σεξ, μπορεί να αποτελούν ιδιαίτερο στόχο οι γυναίκες και τα παιδιά λόγω της ζήτησης της «αγοράς» για συγκεκριμένη φυλή (ή ιθαγένεια). Όπως σημείωσε ο Ειδικός Απεσταλμένος για την Εμπορία Ανθρώπων παρόμοια ζήτηση «συχνά στηρίζεται στη δύναμη των κοινωνικών ανισοτήτων της φυλής, της ιθαγένειας, της κοινωνικής τάξης (κάστας) και του χρώματος»²⁶.

Θρησκεία

35. Στόχο των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων μπορεί επίσης να αποτελούν όσοι ανήκουν σε συγκεκριμένη θρησκευτική κοινότητα, δηλαδή όσοι σε συγκεκριμένες συνθήκες χαρακτηρίζονται λόγω της πίστης τους ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων ως μέλη μιας ευάλωτης ομάδας, όταν για παράδειγμα είναι γνωστό ότι οι αρχές δεν προστατεύουν προσηκόντως κάποιες θρησκευτικές ομάδες. Εκ νέου, το κίνητρο του οικονομικού οφέλους αποτελεί το βασικό στοιχείο, που όμως δεν υποβαθμίζει τη σημασία της θρησκείας ως παράγοντα καθοριστικού για τον εντοπισμό και την επιλογή των θυμάτων. Αλλά η εμπορία ανθρώπων μπορεί επίσης να αποτελεί μέθοδο δίωξης των μελών συγκεκριμένης θρησκευτικής ομάδας.

Εθνικότητα

36. Το περιεχόμενο του όρου «εθνικότητα» είναι ευρύτερο από αυτό του όρου «ιθαγένεια». Μπορεί να αναφέρεται στη συμμετοχή σε εθνοτική ή γλωσσική ομάδα και να καλύπτει και τον όρο «φυλή». Στο πλαίσιο των δια-εθνοτικών εντάσεων που έχουν ξεσπάσει σε ένα κράτος, όπου κάποιες ομάδες απολαμβάνουν ήσσονος επιπέδου εγγυήσεις προστασίας, η εμπορία ανθρώπων μπορεί να έχει επιλεγεί ως μέθοδος δίωξης των μελών συγκεκριμένης εθνοτικής ομάδας. Και στην περίπτωση αυτή η εθνικότητα καθιστά το θύμα περισσότερο ευάλωτο στην εμπορία ανθρώπων παρότι το οικονομικό όφελος είναι κατ' ουσίαν το κίνητρο του αυτουργού του εγκλήματος.

Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα²⁷

37. Τα θύματα και τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να είναι πρόσφυγες όταν αποδεικνύεται ότι φοβούνται τη δίωξη επειδή είναι μέλη ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Για την απόδειξη αυτού του λόγου φόβου δίωξης δεν είναι αναγκαίο να γνωρίζονται ή να συνδέονται μεταξύ τους τα μέλη της ομάδας²⁸. Όμως, είναι απαραίτητο, είτε να έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, πλην του κινδύνου δίωξης, ή να θεωρούνται ομάδα από την κοινωνία. Συχνά, το κοινό χαρακτηριστικό είναι εγγενές, ανεπίδεκτο αλλαγής ή θεμελιώδες για την ταυτότητα, τη συνείδηση ή την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μελών της ομάδας²⁹. Η διωκτική δράση σε βάρος της ομάδας μπορεί να τονίζει τη διακριτή θέση της στην κοινωνία χωρίς να αποτελεί το

²⁶ Βλέπε την έκθεση του Ειδικού Απεσταλμένου «Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective» και ειδικότερα τις παραγράφους 48 και 66.

²⁷ Βλέπε γενικότερα «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων».

²⁸ Βλέπε παράγραφο 15 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002

²⁹ Βλέπε παράγραφο 11 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002.

καθοριστικό στοιχείο της³⁰. Όπως ισχύει και για τους υπόλοιπους λόγους φόβου δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση, το μέγεθος της κοινωνικής ομάδας δεν αποτελεί παράγοντα καθοριστικό για την υπαγωγή της στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 Α (2)³¹. Ο αιτών άσυλο υποχρεούται να αποδείξει ότι ο βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης που επικαλείται οφείλεται στη συμμετοχή του στην ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Για την απόδειξη της ύπαρξης της ομάδας δεν είναι απαραίτητο να αποδείξει ότι κινδυνεύουν να διωχθούν όλα τα μέλη της.

38. Οι γυναίκες αποτελούν παράδειγμα κοινωνικής υπο-κατηγορίας που καθορίζεται από εγγενή και ανεπίδεκτα αλλαγών χαρακτηριστικά και σε σύγκριση με τους άντρες απολαμβάνουν συχνά διακριτική μεταχείριση. Οι παράγοντες που καθιστούν τις γυναίκες στόχους για τους αυτουργούς του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων σχετίζονται γενικά με την ευάλωτη θέση τους σε ορισμένες κοινωνικές καταστάσεις. Επομένως, κάποιες υπο-κατηγορίες γυναικών μπορεί να αποτελούν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες. Άντρες ή παιδιά ή κάποιες υπο-κατηγορίες αυτών των ομάδων μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι αποτελούν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες. Ανάλογα με το πλαίσιο, παραδείγματα κοινωνικών υπο-κατηγοριών γυναικών ή παιδιών είναι οι άγαμες γυναίκες, οι χήρες, οι διαζευγμένες, οι αναλφάβητες, τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά, τα ορφανά παιδιά ή τα παιδιά του δρόμου. Η συμμετοχή σε παρόμοια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να αποτελεί στοιχείο που επιτείνει το φόβο δίωξης, για παράδειγμα, το φόβο σεξουαλικής εκμετάλλευσης λόγω της ιδιότητας του θύματος της εμπορίας ανθρώπων ή της στοχευμένης δράσης του αυτουργού του εγκλήματος.

39. Όσοι υπήρξαν θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα με βάση το απaráλλαχτο, κοινό και ιστορικό χαρακτηριστικό της ιδιότητάς τους ως θυμάτων των αυτουργών αυτού του εγκλήματος. Ανάλογα με το πλαίσιο, μια κοινωνία μπορεί να αντιμετωπίζει όσους υπήρξαν θύματα εμπορίας ανθρώπων ως διακριτή ομάδα. Όμως, οι ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες δεν προσδιορίζονται αποκλειστικά από τη δίωξη που υπομένουν τα μέλη τους ή από τον κοινό φόβο δίωξης. Σημειώνεται επομένως ότι σ' αυτές τις περιπτώσεις ένα από τα στοιχεία που προσδιορίζει την ομάδα είναι η παρελθούσα εμπειρία που βίωσαν τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων και όχι η μέλλουσα δίωξη που φοβούνται και εκδηλώνεται με τη μορφή του εξοστρακισμού, της τιμωρίας, της εκδίκησης ή της εκ νέου θυματοποίησής τους από τους αυτουργούς του εγκλήματος. Άρα, σε παρόμοιες περιπτώσεις η ομάδα δεν προσδιορίζεται αποκλειστικά με βάση το φόβο της μέλλουσας δίωξης.

Πολιτικές πεποιθήσεις

40. Τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να αποτελούν στόχο λόγω των πολιτικών πεποιθήσεών τους ή ιδεολογιών που τους αποδίδουν τα όργανα δίωξης. Παρόμοιες εκτιμήσεις ισχύουν και για τους υπόλοιπους λόγους φόβου δίωξης που περιλαμβάνει η Σύμβαση, δηλαδή, ανάλογα με τις περιστάσεις, οι διωκόμενοι αποτελούν στόχο εξαιτίας των πραγματικών ή αποδιδόμενων πολιτικών πεποιθήσεών τους που τους καθιστούν ευάλωτους αφού απολαμβάνουν λιγότερο αποτελεσματική κρατική προστασία.

³⁰ Βλέπε παράγραφο 14 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002.

³¹ Βλέπε παράγραφο 18 στις «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διεθνή προστασία των προσφύγων: «Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» στα πλαίσια του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων», 7.5.2002.

III. Ανιθαγένεια και Εμπορία Ανθρώπων

41. Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών³² και η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας αποτελούν το νομικό πλαίσιο που ορίζει τα δικαιώματα των ανιθαγενών, τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων κρατών για την αποφυγή ενεργειών που μπορεί να οδηγούν στην ανιθαγένεια και τα μέτρα που πρέπει να υιοθετούνται για την αποκατάσταση των περιπτώσεων της ανιθαγένειας. Η Σύμβαση του 1954 εφαρμόζεται σε καθέναν που δεν «δεν θεωρείται πολίτης του κράτους σύμφωνα με την εθνική του νομοθεσία», δηλαδή εφαρμόζεται προς όφελος κάθε προσώπου που σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία δεν έχει δικαίωμα σε ιθαγένεια. Η Σύμβαση του 1961 επιβάλλει γενικότερα στα κράτη την υποχρέωση να αποφεύγουν ενέργειες που δημιουργούν ανιθαγένεια και απαγορεύει ρητά τη στέρηση της ιθαγένειας όταν έχει ως συνέπεια την ανιθαγένεια³³. Απαγορεύει δηλαδή τις ενέργειες που δημιουργούν ανιθαγενείς και επιβάλλει την υποχρέωση να αποτρέπεται η ανιθαγένεια που οφείλεται στην εφαρμογή του νόμου ή σε αμέλεια. Μοναδική εξαίρεση αυτής της απαγόρευσης αποτελεί η διαπλαστών μέσων κτήση της ιθαγένειας³⁴.

42. Κατά την αξιολόγηση και την αντιμετώπιση της κατάστασης των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων είναι σημαντικό να εντοπίζονται οι πιθανές συνέπειες της ανιθαγένειας. Η ιδιότητα του θύματος της εμπορίας ανθρώπων δεν αρκεί αφεαυτή για να καταστεί κάποιος ανιθαγενής. Τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων διατηρούν την ιθαγένειά τους όταν εμπίπτουν στον έλεγχο των αυτοργών του εγκλήματος. Όμως, τα θύματα αδυνατούν να αποδείξουν την ιθαγένειά τους όταν προκειμένου για τον αποτελεσματικό έλεγχό τους οι αυτοργοί της εμπορίας ανθρώπων κατακρατούν τα έγγραφα της ταυτότητάς τους. Αυτή η έλλειψη εγγράφων ταυτότητας και η προσωρινή αδυναμία απόδειξης της ιθαγένειας δεν αποτελεί κατ' ανάγκη φαινόμενο που χαρακτηρίζει αποκλειστικά τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Το εμπόδιο αυτό πρέπει να αντιμετωπίζεται, και συχνά πράγματι συμβαίνει, με τη βοήθεια των αρχών της χώρας καταγωγής³⁵.

43. Καθένας έχει το δικαίωμα να επιστρέφει στην πατρίδα του. Τα κράτη υποχρεούνται να παρέχουν διπλωματική προστασία στους πολίτες τους που βρίσκονται εκτός της επικράτειάς τους. Η υποχρέωση αυτή περιλαμβάνει τη διευκόλυνση της επανεισόδου των πολιτών τους στη χώρα, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων που βρίσκονται στο εξωτερικό. Όμως, πρακτική συνέπεια της άρνησης του κράτους να παρέχει αυτή τη συνδρομή και να χορηγεί τα έγγραφα που εγγυώνται στον πολίτη του τη δυνατότητα επιστροφής στη χώρα του είναι η «εν τοις πράγμασι» ανιθαγένεια. Ακόμη και όταν οι ενδιαφερόμενοι δεν θεωρούνταν στο παρελθόν ανιθαγενείς από το κράτος της ιθαγένειάς τους, μπορεί να απολαμβάνουν μεταγενέστερα τη μεταχείριση των ανιθαγενών όταν αποπειρώνται να υπαχθούν στην προστασία του. Η εντολή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες όσον αφορά στους ανιθαγενείς πε-

³² Έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το Ν. 139/1975 (ΦΕΚ 176, τ. Α').

³³ Δεν έχει υπογραφεί ούτε κυρωθεί από την Ελλάδα. Το άρθρο 8 παρ. 1 της Σύμβασης ορίζει: « Τα συμβαλλόμενα κράτη δεν θα στερήσουν την υπηκοότητά τους από κανένα πρόσωπο εάν αυτή η στέρηση συνεπάγεται ανιθαγένεια».

³⁴ Εκτός από τη Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας και άλλα διεθνή ή περιφερειακά κείμενα θέτουν παρόμοιες αρχές. Βλέπε για παράδειγμα τη Σύμβαση του 1965 για την Εξάλειψη κάθε μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (Ν.Δ. 494/1970, ΦΕΚ 77, τ. Α'), το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του 1966 (Ν. 2462/1997, ΦΕΚ 25, τ. Α'), τη Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων σε βάρος των γυναικών του 1979 (Ν. 1342/1983, ΦΕΚ 39, τ. Α') και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ιθαγένειας του 1997.

³⁵ Στις περιπτώσεις αυτές είναι αναγκαίος ο σεβασμός και η εφαρμογή των αρχών της εμπιστευτικότητας, που επιβάλλουν μεταξύ άλλων να μην αποκαλύπτεται στις αρχές του κράτους καταγωγής εάν ο ενδιαφερόμενος έχει υποβάλει αίτημα ασύλου ή εάν είναι θύμα της εμπορίας ανθρώπων.

ριλαμβάνει κάθε ενέργεια συνδρομής και εκπροσώπησης των ενδιαφερομένων σ' αυτές τις περιπτώσεις³⁶.

44. Μπορεί να υπάρχουν περιπτώσεις ανιθαγενών θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων που διακινούνται εκτός της χώρας της συνήθους διαμονής τους. Η έλλειψη εγγράφων ταυτότητας σε συνδυασμό με την έλλειψη ιθαγένειας μπορεί να καθιστά αδύνατη τη διασφάλιση της επιστροφής τους στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους. Παρότι στις περιπτώσεις αυτές ο ενδιαφερόμενος δεν καθίσταται πρόσφυγας εξ αυτού του λόγου μπορεί να υπάγεται στον ορισμό του πρόσφυγα όταν το κράτος της συνήθους διαμονής αρνείται την επανείσοδό του για κάποιον από τους λόγους φόβου δίωξης που αναφέρει η Σύμβαση και η αδυναμία επιστροφής έχει ως αποτέλεσμα σοβαρή βλάβη ή παραβίαση ή παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που συνιστούν δίωξη.

IV. Διαδικαστικά Ζητήματα

45. Δεδομένου του ευρέως φάσματος των περιπτώσεων όπου αναδεικνύονται υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων και εντοπίζονται τα θύματα αυτού του αδικήματος είναι σημαντικό να υιοθετηθούν σε εθνικό επίπεδο μηχανισμοί που εξασφαλίζουν τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική αποκατάστασή τους. Πρόκειται για την παροχή στέγασης, νομικών συμβουλών και πληροφοριών, ιατρικής, ψυχολογικής και υλικής βοήθειας καθώς και ευκαιριών απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, το φύλο και τις ειδικές ανάγκες των θυμάτων. Ανάλογα με την περίπτωση, είναι επίσης αναγκαίο να διασφαλισθεί στα θύματα η πρόσβαση σε δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες ασύλου και σε προσήκουσες νομικές συμβουλές προκειμένου για την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος σε άσυλο. Ενόψει της πολυπλοκότητας των αιτημάτων ασύλου που υποβάλουν τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα της εμπορίας ανθρώπων η κρίση των ουσιαστικών ισχυρισμών των αιτημάτων ασύλου πρέπει να υπάγεται στις κανονικές διαδικασίες.

46. Κατά την υποδοχή των αιτούντων άσυλο που επικαλούνται ότι είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων και κατά τη διεξαγωγή της συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα έχει εξαιρετική σημασία η διασφάλιση υποστηρικτικού περιβάλλοντος που χαρακτηρίζεται κυρίως από την εφαρμογή της αρχής της εμπιστευτικότητας του αιτήματός τους. Σχετικά, είναι ιδιαίτερα σημαντική η διεξαγωγή των συνεντεύξεων από πρόσωπα ίδιου φύλου με τον αιτούντα. Οι υπεύθυνοι της συνέντευξης οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη ότι τα θύματα που έχουν διαφύγει από τους αυτουργούς της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να φοβούνται να αποκαλύψουν την πραγματική έκταση της δίωξης που υπέμειναν. Κάποια μπορεί να έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες οπότε είναι αναγκαία η παροχή εξειδικευμένης ιατρικής και / ή ψυχο-κοινωνικής βοήθειας καθώς και συμβουλευτικής.

47. Κατά την παροχή της προαναφερόμενης βοήθειας επιβάλλεται να συνεκτιμώνται η ηλικία και το φύλο των θυμάτων. Αρκετές περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, ειδικά εμπορίας που αποσκοπεί στην εκμετάλλευση της πορνείας ή σε άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης μπορεί να έχουν δυσανάλογα σοβαρές συνέπειες για τις γυναίκες και τα παιδιά. Παρόμοιοι αιτούντες άσυλο μπορεί ορθά να θεωρηθούν θύματα δίωξης που οφείλεται στο γένος. Συχνά, αν όχι πάντα, έχουν υποστεί σοβαρές παραβιάσεις των βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένης της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, και σε κάποιες περιπτώσεις, βασανιστήρια.

³⁶ Όταν άρχισε να ισχύει η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ανέθεσε στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ως οργάνωση του συστήματος του ΟΗΕ, την αρμοδιότητα να προστατεύει και να συνδράμει τους ανιθαγενείς. Οι αποφάσεις που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση από το 1975 ορίζουν λεπτομέρειες των αρμοδιοτήτων της οργάνωσης για την πρόληψη της ανιθαγένειας και την προστασία των ανιθαγενών.

48. Οι γυναίκες ειδικότερα μπορεί να νοιώθουν ντροπή για όσα υπέστησαν ή να έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες λόγω της σεξουαλικής κακοποίησης και βίας καθώς και των περιστάσεων στις οποίες δραπέτευσαν από τους αυτουργούς του εγκλήματος. Στις περιπτώσεις αυτές είναι πραγματικός και υπαρκτός ο φόβος δίωξης από τους αυτουργούς του εγκλήματος. Επίσης, μπορεί να φοβούνται τις συνέπειες της απόρριψης και / ή της εκδίκησης της οικογένειάς τους. Ενόψει των ανωτέρω και για τη διασφάλιση του προσήκοντα καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των γυναικών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων πρέπει να συνεκτιμώνται πάντα τα μέτρα που αναφέρονται στο τρίτο μέρος των Οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τη δίωξη που οφείλεται στο γένος και εφαρμόζονται επίσης στα αιτήματα ασύλου όπου ο φόβος δίωξης απορρέει από την εμπορία ανθρώπων³⁷.

49. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτεί επίσης η παροχή βοήθειας και νομικών συμβουλών στα παιδιά προκειμένου να υποβάλουν το αίτημά τους για διεθνή προστασία. Σχετικά, είναι αναγκαίο να υιοθετηθούν διαδικασίες για τον άμεσο εντοπισμό των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων με την εφαρμογή και την υλοποίηση εξειδικευμένων προγραμμάτων και πολιτικών προστασίας και υποστήριξης των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων του διορισμού επιτρόπου, της παροχής συμβουλευτικής που λαμβάνει υπόψη την ηλικία και των προσπαθειών αναζήτησης της οικογένειας λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη της εμπιστευτικότητας και του υποστηρικτικού περιβάλλοντος. (Για συμπληρωματικές πληροφορίες για τον κατάλληλο χειρισμό των αιτημάτων ασύλου των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων βλέπε τις Κατευθυντήριες Οδηγίες της UNICEF για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Παιδιών Θυμάτων της Εμπορίας Ανθρώπων, τις Αρχές και τις Οδηγίες για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Εμπορία Ανθρώπων του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου³⁸ και το Γενικό Σχόλιο Νο. 6 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

50. Επιπρόσθετα και ειδικότερα ιδιαίτερη σημασία έχει η άμεση ή η έμμεση αποσύνδεση της αξιολόγησης του αιτήματος ασύλου από τη βούληση του θύματος να καταθέσει επιβαρυντικά για τη θέση του αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο της ποινικής δίωξης που έχει ασκηθεί σε βάρος του ή σε βάρος των αυτουργών του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων. Η παροχή αποδείξεων για τον εντοπισμό και την ποινική δίωξη των αυτουργών της εμπορίας ανθρώπων δημιουργεί ανησυχίες που σχετίζονται με την προστασία και πρέπει να αντιμετωπίζονται με ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα προστασίας των μαρτύρων. Όμως, η παροχή των προαναφερόμενων αποδεικτικών στοιχείων δεν καθιστά κατ' ανάγκη το θύμα πρόσφυγα εκτός εάν οι συνέπειες που φοβάται στην περίπτωση επιστροφής στη χώρα καταγωγής του συνιστούν δίωξη κατά την έννοια της Σύμβασης και οφείλονται σε έναν ή περισσότερους από τους λόγους δίωξης που περιλαμβάνει ο ορισμός του πρόσφυγα. Αλλά και η άρνηση του θύματος της εμπορίας ανθρώπων να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία δεν πρέπει να οδηγεί σε απόρριψη του αιτήματός του για άσυλο.

Γενεύη, 7.4.2006

³⁷ Συμπληρωματικές πληροφορίες παρέχονται στο « WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women, 2003» της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, του London School of Hygiene and Tropical Medicine και του Προγράμματος ΔΑΦΝΗ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

³⁸ Η Κατευθυντήρια Αρχή 8 αναφέρεται στα ειδικά μέτρα που απαιτείται να υιοθετούνται για την προστασία και τη στήριξη των παιδιών που είναι θύματα της εμπορίας ανθρώπων.